

Oplæg til temadrøftelse om de kommunale skov- og naturarealer

1. Indledning

Viborg Kommune ejer og driver mere end 1.060 ha skov- og naturarealer, hvoraf de 970 ha hører under Klima- og Miljøudvalget. Det resterende areal er bynære skove, der plejes mere intensivt og – som en del af parkdriften – hører under Teknisk Udvalg.

Denne redegørelse forholder sig til de 970 ha skov- og naturområder, som hører under Klima- og Miljøudvalget. Langt størstedelen af dette areal er egentlig skov mens en mindre del er åbne naturområder. Redegørelsen vil derfor tage udgangspunkt i status for og problemstillinger ved den kommunale skovdrift.

Redegørelsen og temadrøftelsen skal ses som et element i arbejdet med i løbet af 2012 at udarbejde en Natur- og parkpolitik. Arbejdet er igangsat i samarbejde med Teknisk Udvalg, og politikken forventes at kunne vedtages til efteråret.

2. Status

De omhandlede skov- og naturområder ligger spredt i hele Viborg Kommune (se bilag 2). I alt ejer og driver kommunen 970 ha naturarealer, hvoraf mere end 725 ha kan betegnes som bynære. De største sammenhængende arealer ligger ved Viborg og Bjerringbro.

Viborg Kommunes udgifter til drift og vedligeholdelse af skovarealerne er på 938.000 kr. årligt (budget 2012). Mens skovdriften stort set hviler i sig selv, koster vedligeholdelse af vej- og publikumsfaciliteter 678.000 kr. og pleje af naturarealer 247.000 kr., jf. tabel 1.

I de foregående år er der udført en del førstegangspølse på de nævnte naturarealer, hvorfor budgettet har været under pres. Fremover vil der primært være tale om en vedligeholdende indsats, og forbruget forventes at kunne holdes stabilt. På skovdriften er der, som besluttet af Byrådet i 2010, gennemført gennemført en besparelse på 300.000 kr. med virkning fra 2011.

Viborg Kommunes skov- og naturarealer vurderes at have en samlet værdi på ca. 115 mio. kr., beregnet ud fra aktuelle skovpriser (125.000 kr. pr. ha).

Tabel 1. Nettodriftsudgifterne til skove og naturområder, budget 2012

Aktivitet	Beløb (kr.)
Skovdrift	13.000
Vej- og publikumsfaciliteter	678.000
Pleje af egne naturarealer	247.000
I alt	938.000

I det følgende beskrives den primære anvendelse af de nuværende arealer med hensyn til rekreativ brug, skovdrift og naturværdi (se bilag 3 for en samlet oversigt over naturtype, fortidsminder, faciliteter og rekreativ brug).

2.1 Skovenes naturværdi

Naturværdien i skoven stiger normalt i takt med alderen på økosystemet. Antallet af arter i en gammel egeskov på 500 år vil således være langt højere end i en skov, plantet på en mark for 10 år siden.

Den gamle skov har derfor høj naturværdi (defineret som antal plante-, dyre og svampearter på et areal), pga. den store andel af hjemmehørende løvtræer med lang kontinuitet på arealet. I plantagerne er naturværdien i højere grad knyttet til enge, moser og mindre rester af hede og overdrev, men hvor der er gamle træer, har selve skoven også en høj naturværdi.

Hovedparten af de 970 ha er som nævnt skov. En del af disse er plantager – dvs. skov der er plantet på hedejord og indsander i slutningen af 1800-tallet. Det gælder skovene rundt om Viborg, Bak Royal ved Ulbjerg, Støttrup Plantage ved Møldrup og Karup Kommuneplantage.

Da man plantede disse skove, var hårdføre nåletræer de mest velegnede træarter at benytte på de åbne områder. Skovene består derfor i dag stadigvæk af en stor del nåletræ. Efterhånden som der er opstået et "skovklima" i plantagerne, har man i stigende grad kunnet indplante løvtræer, og specielt skovene omkring Viborg fremstår i dag med en indblanding af løvtræ på mere end 40 pct.

Kommunens skove øst for Viborg, dvs. omkring Bjerringbro og Fastruplund ved Vammen, er overvejende "gammel" skov, dvs. områder hvor der mere eller mindre altid har været skov eller rester af krat. Områderne har tidligere sandsynligvis været benyttet til afgræsning, men aldrig været opdyrket. Efter græsningen er ophørt, er arealerne til dels groet til af sig selv og dels blevet tilplantet med nåletræ. Disse gamle skove består overvejende af løvtræ (ca. 65 pct.) og er beliggende i kuperet terræn.

Ud over selve skovene råder kommunen også over lysåbne naturarealer med hede, eng og mose ved Birkesø, Vedsø, Lyngtoppen ved Ulbjerg, Brokbakken i Bjerringbro og ved Rødding Sø.. Heden og engen er "kulturnatur", der har stor naturværdi – fordi det samspil, der har været med mennesket gennem tiden, har understøttet udviklingen af en stor artsrigdom på disse arealer. Nu er brugen af arealerne imidlertid ændret, og gennem det 20. århundrede er de i stor stil blevet tilplantet eller opdyrket, og andre er langsomt groet til med træer.

Arealerne med hede, eng og mose er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, og det betyder, at deres tilstand ikke må ændres. Kommunen er lovmæssigt forpligtet til at sikre en god naturtilstand på egne § 3 arealer, hvilket for det meste nødvendiggør en aktiv pleje, eksempelvis ved afgræsning.

2.2 Skovdrift

Alle offentlige arealer, der er skovbevoksede, eller som tilplantes med skov, bliver pålagt fredskovspligt. Det betyder, at arealerne skal drives som skov og ikke må overgå til anden brug eller drift (f.eks. landbrugsdrift). Selve skovdriften er reguleret af skovloven, og det betyder, at kommunen som skovejer er forpligtet til at drive skoven bæredygtigt og med flersidige hensyn. Der skal med andre ord drives en fornuftig skovdrift, hvor der tyndes og fældes mindre områder af gangen, og hvor genvækst af ny skov sikres gennem plantning eller selvforyngelse.

Viborg Kommunes skove blev certificeret i 2009 efter PEFC-standarten (Programme for the Endorsement of Forest Certification). Certificeringen er en kvalitetssikring af skovdriften, som sikrer og dokumenterer at driften er bæredygtig, og at der tages hensyn til natur, fortidsminder og den rekreative brug. Certificeringen er med til at sætte rammer op for driften af skovene, bl.a. må der ikke fældes større sammenhængende arealer over 2 ha; løvtræandelen skal øges; og der skal efterlades "dødt ved" til gavn for svampe, biller og insekter. Der skal udlægges 7,5 pct. af arealet enten som "urørt" skov eller som arealer, der plejes med henblik på at bevare en bestemt naturtilstand (f.eks. hede). For at opnå certificeringen skal der være beskrevne procedurer for skovdriften, som sikrer, at alle der arbejder i skoven har relevante oplysninger, så der kan tages de målsatte naturhensyn.

Den skovdrift, der foregår i kommunens skove, kan med et fagudtryk betegnes som naturnær. Dvs. at skovdriften forsøger at efterligne og bruge naturens egne metoder, der hvor det er muligt og hensigtsmæssigt. Gennem hugsten understøttes skovens egen evne til at så sig selv, og skovklimaet forsøges holdt intakt, så de nye træer får optimale opvækstvilkår. Træerne, der benyttes ved plantning, er så vidt muligt hjemmehørende og dermed tilpasset det lokale klima. Nåletræ anvendes, hvor der kan forventes god sundhed og tilvækst – dels for at understøtte variationen, og dels af økonomiske hensyn, da kulturanlæg af nåletræ er billigere end løvtræ, og da det økonomiske afkast er bedre end ved løvtræ.

Når der ses bort fra udgifterne til vej- og publikumsanlæg, hviler skovdriften i Viborg Kommune i sig selv. Salget af træprodukter kan finansiere den nødvendige nyplantning og pleje af kulturer og bevoksninger.

Miljøpatruljen, som er en del af kommunens beskæftigelsestilbud, beskæftiges ligeledes i nogen grad i de kommunale skove, hvor de køber træ, som de selv fælder og sælger som brænde til institutioner og lign.

2.3 Rekreativ brug af skovene

Vurderet ud fra den seneste større, landsdækkende kortlægning af friluftslivet i skove og andre naturområder fra 1997 er besøgshyppigheden størst i Viborg Kommunes bynære skove. De benyttes hovedsageligt af lokale brugere til aktiviteter som vandreture, hundeluftning, løbetræning, ridning og mountainbike. En del skovbørnehaver, skoler, SFO'er, specialinstitutioner og lign. benytter skovene til daglig brug (pt. 6 stk.), og endnu flere benytter dem til lejlighedsvis aktiviteter, eksempelvis Skolernes Motionsdag før efterårsferien.

I 1997-undersøgelsen karakteriseres Undallslund som "intensivt anvendt skovområde" med 300-999 skovbesøgstimer pr. ha pr. år. Herefter følger flere skovområder med "moderat intensiv anvendelse" (100-299 skovbesøgstimer) syd for Viborg og omkring Bjerringbro. I Viborg Kommune kan kun Ulbjerg Klint (ejet af Naturstyrelsen) med flere end 1.000 skovbesøgstimer pr. ha. karakteriseres som "meget intensivt anvendt" ligesom f.eks. Dyrehaven nord for København og Moesgård Skov syd for Aarhus.

De bynære skove bliver benyttet til mange forskellige aktiviteter – lige fra friluftsgudstjenester og geocatching til vandreture og cykelløb. I 2011 blev der afholdt 56 anmeldte arrangementer i kommunens skove, og det er primært aktiviteter som orienteringsløb, vandreture og hundetræning. Brugere er både klubber, skoler, militær og politi. Der bliver afholdt 6 jagter i samarbejde med Fællesudvalget for kommunens jagtforeninger, og pt. er 5 skove lejet ud til lokale jagtforeninger og private (se bilag 3).

I de skove, der ligger lidt længere væk fra byerne, er brugen typisk mindre intensiv, men der er også arealer som ved Birkesø, der lokalt bliver meget benyttet både til badning, gåture og hundeluftning. Ofte er der en anden rekreativ brug af de mindre bynære arealer, såsom hundetræning/-luftning og ridning, og både i Danerlyng Plantage ved Viborg og i Bak Royal Plantage ved Ulbjerg er der skydebaner.

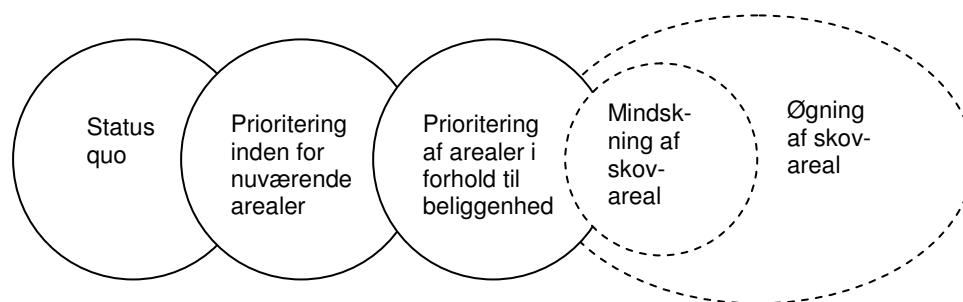
I skov- og naturområderne er der som udgangspunkt gode stisystemer. I alt 55 km. stier er afmærkede, og en del af disse er egnede for handicappede: Undallslund, Bjerring Krat, Vedsø og Rødding Sø. Der er publikumsfaciliteter i form af p-pladser, borde/bænke og grillpladser samt en enkelt skovlegeplads med en overdækket pavillon, hvilket er med til at understøtte den rekreative brug af arealerne (se bilag 2 for komplet fortegnelse over de rekreative anlæg).

3. Scenarier

Med udgangspunkt i kortlægningen af Viborg Kommunes skov- og naturarealer og de primære hensyn til anvendelse kan der opstilles en række scenarier for fremtidig prioritering af og inden for de kommunale skovarealer.

Scenarierne kan i radikalitet variere fra en bevarelse af status quo over ændret anvendelse af eksisterende arealer, herunder evt. køb og salg inden for den samlede arealramme, til enten en mindskelse eller øgning af det aktuelle samlede skovareal.

Figur 1. Oversigt over scenarier for fremtidig prioritering af Viborg Kommunes skovarealer.

De forskellige scenarier med angivelse af mulige fordele og ulemper ved den valgte løsning skitseres i det følgende.

3.1 Status quo

I denne model bevares de nuværende arealer og den aktuelle prioritering i driften af disse arealer. Hermed vil Viborg Kommunes ejerskab af skovområder primært være historisk betinget. Samtidig vil driften være rettet mod, at:

- den egentlige skovdrift samlet set løber rundt uden væsentligt overskud. Dette betyder, at der kan genplantes med en høj løvtræandel, og at der er mulighed for nogen bevoksningspleje samt bevarelse af gamle træer;
- skovdriften er i overensstemmelse med PEFC-certificeringen. Dette betyder, at der er fokus på naturnær drift samt forbedring af naturværdien gennem naturpleje og udlæg af urørt skov;
- der fortsat vil være en bred tilgang til skovenes rekreative benyttelse.

Fordelene ved at bevare status quo er, at forvaltningen af skovområderne bevarer en høj grad af autonomi og fleksibilitet i forhold til naturpleje og borgernes ønsker om benyttelse af skovene. Ulempen er til gengæld, at det uden andre prioriteringer og pejlemærker end dem, der fremgår af Klima- og Miljøudvalgets målsætningsbudget, kan være vanskeligt at sikre det langsigtede perspektiv på skovdriften, herunder f.eks. at opprioritere et eller flere af de skitserede anvendelsesområder.

3.2 Prioritering af anvendelse inden for eksisterende skovarealer

I denne model bevares ligeledes de nuværende arealer, hvis drift imidlertid styres efter klarere udmeldte politiske prioriteringer. Det kunne f.eks. være:

- at der i højere grad satses på intensiv vedproduktion og pyntegrønt i nogle områder for derved evt. at kunne opprioritere øget fokus på rekreative anlæg andre steder; eller
- at der satses endnu mere på beskyttelse af skovenes naturværdier, evt. ved øget naturpleje og udlæg af urørt skov, hvilket evt. kunne understøttes ved at indtræde i endnu en certificeringsordning (FSC); eller
- at der foretages en prioritering/planlægning af, hvilke rekreative aktiviteter der ønskes på kommunens arealer, og hvor den ønskes, for herved at undgå konflikter mellem forskellige brugergrupper.

Fordelene ved denne (om)prioriterede anvendelse af eksisterende skovarealer er, at forvaltningen kan prioritere indsatsen mere sammenhængende og langsigtet. Endvidere kan det betragtes som en fordel ved bevarelse af eksisterende skovarealer, at de ligger forholdsvis spredt i kommunen, hvorved mange borgere har relativt kort afstand til en kommunalt ejet skov.

En ulempe ved en bevarelse af de nuværende mere spredte skovarealer er omvendt, at såvel egentlig skovdrift som rekreativ brug kan hæmmes af de relativt små arealer, hvoraf flere mere afsidesliggende vurderes at have begrænsede besøgstal.

Samtidig kan det ses som en ulempe, at klare politiske prioriteringer af arealanvendelsen mindsker forvaltningens mulighed for fleksibilitet i forhold til borgernes aktuelle og måske skiftende ønsker om brug af skovene.

3.3 Prioritering af arealer i forhold til beliggenhed

I denne model prioriteres ikke alene anvendelsen, men også beliggenheden af de kommunale skove. En prioritering af skovarealerne ved køb og salg – inden for den eksisterende arealramme – vil kunne understøtte evt. prioriteringer i forhold til anvendelse.

Det kunne således være en prioritering, at:

- Viborg Kommune skiller sig af med de mindre og – i forhold til de større byer – fjerntliggende skove og i stedet opkøber bynær skov, når dette er muligt: eller
- Viborg Kommune skiller sig af med skovarealer i områder af kommunen, hvor der i forvejen er meget kommunal skov, og i stedet opkøber skov i områder, hvor kommunal skov ikke eller kun i mindre grad findes.

Begge prioriteringer vil på forskellig vis kunne understøtte et ønske om øget adgang til og rekreativ brug af skovene.

Til understøttelse af hensynet til økonomisk afkast ved skovdrift kunne man forestille sig en prioritering af arealerne, så man vælger at købe skove med god mulighed for optimering af skovdriften og sælge de mindre velegnede, f.eks. arealer med besværligt terræn eller mange hensyn til publikum.

Til understøttelse af hensynet til naturværdi kunne Viborg Kommune vælge at skille sig af med nogle af de skovarealer, man har mange af, og hvis naturværdi er identisk, og i stedet opkøbe skov eller natur med en anderledes naturværdi.

Fordele og ulemper svarer til dem, der er anført under afsnit 3.2.

3.4 Prioritering ved øget skovareal

I denne model opprioriteres Viborg Kommunes satsning på skovområdet i form af øget areal. Dette kan ske enten ved køb af eksisterende private skove eller ved skovrejsning på kommunale arealer.

Fordelene ved øget kommunalt skoveareal er en yderligere understregning af prioriteringerne som gennemgået ovenfor (afsnit 3.2-3.3). Hertil kommer følgende:

Ved kommunalt opkøb af private skove bliver der som udgangspunkt forbedrede adgangsforhold til disse arealer. Offentlige skove er således åbne for alle, hele døgnet, hele året – og man må færdes overalt. I private skove må man færdes på veje og stier fra kl. 6 til solnedgang. En privat skovejer har ingen forpligtelse til at holde veje og stier farbare eller opmærkede, ligesom der er mulighed for at lukke skoven i forbindelse med afholdelse af jagter.

Ved skovrejsning på kommunale arealer vil Viborg Kommune have en øget mulighed for at bidrage til de overordnede prioriteringer vedrørende skovrejsning, CO₂-neutralisering og drikkevandsbeskyttelse.

Den primære ulempe ved at øge det kommunale skovareal er udgifterne, der er forbundet hermed – mest til opkøb af private skove, men også til skovrejsning på kommunale arealer.

3.5 Mindskning af skovarealet ved salg

Som nævnt vurderes de kommunale skove at have en værdi af ca. 115 mio. kr. Dermed repræsenterer skovene en økonomisk værdi, som i et vist omfang vil kunne indfries. Evt. salg af udvalgte skovarealer vil kunne tage udgangspunkt i de prioriteringer, som blev nævnt under afsnit 3.3.

Den primære fordel ved salg af kommunale skovarealer er den indtægt, som vil kunne opnås.

Den primære ulempe ved salg og dermed samlet en mindskelse af de kommunale skovarealer er, at Viborg Kommunes muligheder for at prioritere rekreativ udnyttelse og naturværdi mindskes. Således er adgangen til private skove som udgangspunkt mere restriktiv end til kommunale skove, jf. ovenfor.

Efter en nærmere vurdering vil kommunale skove i et vist omfang kunne videresælges med visse betingelser i forhold til adgang, arealanvendelse m.v. Sådanne betingelser vil dog som udgangspunkt resultere i en mindsket værdi.

Under alle omstændigheder vil salg af kommunale skove til private ikke medføre en mindskning i de samlede skovarealer i Viborg Kommune, da arealer med skov ikke må overgå til andet formål.

4. Diskussion

På baggrund af de opridsede scenarier med tilhørende fordele og ulemper lægges der op til en diskussion af, i hvilket omfang og med hvilke prioriteringer for øje Viborg Kommune ønsker at eje og drive skov.